YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)
22 päivänä lokakuuta 1998 *

Asiassa C-154/96,

jonka Tribunal du travail de Bruxelles (Belgia) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Louis Wolfs

vastaan

Office national des pensions (ONP)

ennakkoratkaisun miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL 1979, L 6, s. 24) 4 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. J. G. Kapteyn sekä tuomarit G. F. Mancini, J. L. Murray, H. Ragnemalm (esittelevä tuomari) ja R. Schintgen,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

julkisasiamies: M. Elmer,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Louis Wolfs,

— Office national des pensions (ONP), asiamiehenään hallintovirkamies Gabriel Perl,

— Belgian hallitus, asiamiehenään ulkoasiain-, ulkomaankauppa- ja kehitysyhteistyöministeriön oikeudellinen neuvonantaja Anne-Marie Snyers,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamies Marie Wolfcarius,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Louis Wolfsin, Office national des pensionsin (ONP), asiamiehenään apulaisneuvonantaja Jean-Paul Lheureux, Belgian hallituksen, asiamiehenään Anne-Marie Snyers, ja komission, asiamiehenään Marie Wolfcarius, 22.1.1997 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 6.3.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunal du travail de Bruxelles on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 22.4.1996 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 7.5.1996, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY (EYVL 1979, L 6, s. 24; jäljempänä direktiivi) 4 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Louis Wolfs ja Office national des pensions (jäljempänä ONP) ja joka koskee Wolfsin eläkkeen laskemista.

3 Työntekijöiden vanhuuseläkkeestä ja leskeneläkkeestä 24.10.1967 tehdyssä kuninkaan päätöksessä nro 50 (Moniteur belge, 27.10.1967, s. 11258; jäljempänä kuninkaan päätös nro 50), jota sovellettiin 1.1.1991 asti, vahvistettiin miesten säännönmukaiseksi eläkeiäksi 65 vuotta ja naisten säännönmukaiseksi eläkeiäksi 60 vuotta.

4 Kuninkaan päätöksen nro 50 10 §:n nojalla oikeus eläkkeeseen kertyy niin, että yhtä kalenterivuotta kohden saavutetaan oikeus tiettyjen erityissääntöjen mukaisesti vahvistettavaan murto-osaan eläkkeensaajan palkasta. Miesten osalta etuuden suuruus oli kalenterivuotta kohti 1/45 palkasta ja naisten osalta vastaavasti 1/40.

5 Jos ammattiura oli kestänyt kauemmin kuin 40 tai 45 vuotta, huomioon otettiin tähän ajanjaksoon kuuluvat edullisimmat kalenterivuodet.

6 Uudessa järjestelmässä, joka otettiin käyttöön 1.1.1991 alkaen työntekijöiden joustavan eläkeiän käyttöön ottamisesta ja työntekijöiden eläkkeiden mukauttamisesta yleisen hyvinvoinnin kehitykseen 20.7.1990 annetulla lailla (Moniteur belge, 15.8.1990, s. 15875; jäljempänä vuoden 1990 laki), säädettiin sekä miesten että naisten osalta mahdollisuudesta jäädä vanhuuseläkkeelle aikaisintaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka seuraa sitä kuukautta, jolloin asianomainen henkilö täyttää 60 vuotta.

7 Vuoden 1990 laissa säädettiin eläkkeen laskemisesta, että oikeus vanhuuseläkkeeseen kertyy kalenterivuosittain sillä murto-osalla työntekijän palkasta, joka on vahvistettu kuninkaan päätöksellä nro 50 ja jonka nimittäjänä on miesten osalta 45 ja naisten osalta 40.

8 Direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa kielletään kaikenlainen sukupuoleen perustuva välitön tai välillinen syrjintä vanhuusetuuksien kaltaisten etuuksien laskentaperusteissa.

9 Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa, jossa mahdollistetaan poikkeukset tästä periaatteesta, säädetään kuitenkin seuraavaa:

"1. Tämä direktiivi ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta jättää sen soveltamisalan ulkopuolelle:

a) eläkeiän määrittelyä vanhuus- ja työeläkkeen myöntämiseksi sekä sen mahdollisia vaikutuksia muihin etuuksiin;

— —".

10 Asiassa C-154/92, Van Cant, 1.7.1993 annettuun tuomioon (Kok. 1993, s. I-3811) johtaneessa ennakkoratkaisupyynnössä Arbeidsrechtbank te Antwerpen kysyi yhteisöjen tuomioistuimelta, onko edellä esitetty miespuolisten työntekijöiden vanhuuseläkkeen laskentatapa direktiivin 4 artiklassa tarkoitettua sukupuoleen perustuvaa syrjintää.

11 Edellä mainitussa asiassa Van Cant antamansa tuomion 13 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että jos kansallisessa lainsäädännössä on poistettu naispuolisten ja miespuolisten työntekijöiden eläkeiässä ollut ero, minkä tutkiminen kuuluu kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan selvittää asian tosiseikat, direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa ei enää voida käyttää perusteena sille, että sellainen työntekijöiden vanhuuseläkkeen laskentatavassa oleva ero, joka liittyi tähän eläkeiässä olleeseen eroon, pysytetään.

12 Kyseisessä tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi näin ollen, että direktiivin 4 artiklan 1 kohdan ja 7 artiklan 1 kohdan kanssa on ristiriidassa se, että kansallisessa lainsäädännössä, jonka mukaan miespuoliset ja naispuoliset työntekijät voivat jäädä eläkkeelle samanikäisinä, pysytetään eläkkeen suuruuden laskemistavan osalta sukupuoleen perustuva ero, joka liittyy aikaisemman lainsäädännön mukaiseen eri eläkeikään.

13 Nyt esillä olevassa asiassa esitetyistä asiakirjoista ilmenee, että ONP on myöntänyt Wolfsille työntekijöiden vanhuuseläkkeen, jonka suuruus on 109 026 Belgian frangia (BEF) vuodessa, ja että eläke on laskettu käyttäen työuran osalta murtolukua 13/45, koska huomioon otettiin vuodet 1955—1967. Wolfs muutti Belgiasta vuonna 1968.

14 Wolfs on katsonut, että jos häneen olisi sovellettu naispuolisiin työntekijöihin sovellettavaa laskentamenetelmää, jossa otetaan huomioon 40 työntekijälle edullisinta työskentelyvuotta, hänelle olisi myönnetty edellä mainittua suurempi eläke, ja hän on nostanut tämän vuoksi Tribunal du travail de Bruxellesissä kanteen, jossa hän vaatii ONP:n sen päätöksen kumoamista, jolla hänen eläkkeensä määrä on vahvistettu, vedoten tältä osin yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa Van Cant antamaan tuomioon.

15 Tribunal du travail de Bruxelles on päättänyt lykätä tämän asian käsittelyä ja pyytää yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua seuraaviin kysymyksiin:

"1) Jääkö joustava eläkejärjestelmä, jonka jäsenvaltio on toteuttanut eläkeikää koskevista Euroopan yhteisön politiikan periaatteista 10 päivänä joulukuuta 1982 annetun Euroopan unionin ministerineuvoston suosituksen 82/857/ETY mukaisesti, miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun direktiivin 79/7/ETY soveltamisalan ulkopuolelle tämän direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisesti, kun otetaan huomioon se, että joustavan eläkeiän vahvistamista naisille ja miehille esimerkiksi 60 ja 65 vuoden välille ei voida pitää samana asiana kuin pelkkää saman eläkeiän vahvistamista kaikille, ja se, että se ei ole välttämättä direktiivin 79/7/ETY 4 artiklan 1 kohdassa säädetyn miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastaista, vaikka siihen liittyisi eri laskentamenetelmien voimassa pitäminen miesten ja naisten eläkkeiden osalta, sillä kaikilla eläkkeelle jäävillä henkilöillä on tässä järjestelmässä mahdollisuus määritellä vapaasti eläkkeensä alkamisajankohta työuransa mukaan; vaikuttaako asiaan se, että näin perustetulla järjestelmällä pyritään saavuttamaan kyseisen valtion sosiaalipolitiikan välttämätön tavoite ja että se on perusteltu sellaisten seikkojen vuoksi, jotka eivät millään tavoin liity sukupuoleen perustuvaan syrjintään?

2) Mikäli vastaus ensimmäiseen kysymykseen on kieltävä, merkitseekö direktiivin 79/7/ETY ja suosituksen 82/857/ETY tavoitteiden samanaikainen toteuttaminen — eli joustavan eläkeiän vahvistaminen kaikille sekä miesten ja naisten tasa-arvon aikaansaaminen sosiaaliturvan alalla — sekä sen tilanteen huomioon ottaminen, että lakisääteisten vanhuuseläkkeiden osalta miesten ja naisten tasa-arvoisuus on muodollista ja että todellisuudessa miehiä ja naisia kohdellaan eriarvoisesti, sitä, että jäsenvaltion on mekaanisesti tasoitettava vanhuuseläkkeelle pääsyn edellytykset siten, että ne vastaavat alhaisimpia edellytyksiä, ja varmistettava näin miehille ja naisille oikeus päästä eläkkeelle valintansa mukaan alhaisimmasta eläkeiästä lähtien ja saada eläkkeensä määritetyksi sen laskentatavan mukaisesti, jota on tähän asti sovellettu niihin henkilöihin, jotka ovat voineet päästä eläkkeelle tämän ikäisinä; onko vastaus sama niistä seurauksista huolimatta, joita tästä aiheutuu sellaisten eläkejärjestelmien taloudelliselle tasapainolle, joita ei ole perustettu näiden periaatteiden mukaisesti?

3) Mikäli vastaus ensimmäiseen kysymykseen on kieltävä, onko edullisinta vaihtoehtoa sovellettava yhteisön oikeuden mukaan koko työuraan vai voidaanko sen soveltamista rajoittaa niin, että sitä sovelletaan joko joustavasta eläkeiästä annetun lain voimaantulon jälkeisiin työskentelyvuosiin tai Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen asiassa Van Cant antaman tuomion antamispäivän eli 1.7.1993 jälkeisiin työskentelyvuosiin?"

16 Kansallinen tuomioistuin on ilmoittanut 12.5.1997 päivätyllä kirjeellään yhteisöjen tuomioistuimelle, että ONP on valittanut ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta 22.4.1996 tehdystä päätöksestä Cour du travail de Bruxellesiin vaatien muun muassa ennakkoratkaisukysymysten peruuttamista. Yhteisöjen tuomioistuin on lykännyt ennakkoratkaisukysymysten käsittelyä Cour du travail de Bruxellesin puheenjohtajan 30.5.1997 päivätyn kirjeen perusteella.

17 Cour du travail de Bruxellesin puheenjohtaja on tämän jälkeen pyytänyt 18.6.1998 päivätyssä kirjeessään yhteisöjen tuomioistuinta jatkamaan ennakkoratkaisukysymysten käsittelyä.

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

18 Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin kysyy lähinnä, kuuluuko direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn poikkeuksen soveltamisalaan sellainen eläkejärjestelmä, jossa sekä miehet että naiset voivat jäädä vanhuuseläkkeelle 60 vuoden iässä mutta jossa sovellettava eläkkeen laskentatapa on edelleen erilainen eri sukupuolille.

19 Tämä kysymys vastaa sisällöltään sitä kysymystä, joka tutkittiin edellä mainitussa asiassa Van Cant annetussa tuomiossa. On kuitenkin huomattava, että oikeustila on muuttunut siihen järjestelmään verrattuna, jota sovellettiin sekä Van Cant -tuomion antamisajankohtana että nyt käsiteltävänä olevan ennakkoratkaisupyynnön esittämisajankohtana.

20 Belgian parlamentti hyväksyi nimittäin ennakkoratkaisupyynnön esittämisen jälkeen eli 19.6.1996 vuoden 1990 lakia koskevan tulkintalain (Moniteur belge, 20.7.1996, s. 19579; jäljempänä tulkintalaki), ja kyseisen päivän jälkeen vuoden 1990 lakia on tulkittava taannehtivasti 1.1.1991 alkaen tulkintalaissa määritellyn sisältöisenä.

21 Tulkintalain 2 §:n mukaan vuoden 1990 lain 2 §:n 1, 2 ja 3 momenttia ja 3 §:n 1, 2, 3, 5, 6 ja 7 momenttia tulkittaessa "'työntekijöiden vanhuuseläkkeellä' (pension de retraite) tarkoitetaan korvaavaa tuloa, joka myönnetään sellaiselle eläkkeeseen oikeutetulle, jonka katsotaan tulleen soveltumattomaksi työhön vanhuuden vuoksi, minkä oletetaan tapahtuvan miespuolisten etuudensaajien osalta 65 vuoden iässä ja naispuolisten etuudensaajien osalta 60 vuoden iässä".

22 Jotta kansalliselle tuomioistuimelle voitaisiin antaa vastaus, joka on hyödyllinen asian ratkaisemisen kannalta, direktiivin säännöksiä on näin ollen tulkittava siten, että huomioon otetaan nyt voimassa olevat kansalliset oikeussäännöt.

23 Tältä osin on todettava, että yhteisöjen tuomioistuin on jo yhdistetyissä asioissa C-377/96—C-384/96, De Vriendt ym., 30.4.1998 antamassaan tuomiossa (Kok. 1998, s. I-2105) tutkinut kyseisiä säännöksiä tästä näkökulmasta.

24 Yhteisöjen tuomioistuin totesi kyseisen tuomion 25 kohdassa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädettyä poikkeusmahdollisuutta on tulkittava suppeasti (ks. mm. asia C-328/91, Thomas ym., tuomio 30.3.1993, Kok. 1993, s. I-1247, 8 kohta). Näin ollen siinä tapauksessa,

että jäsenvaltio tämän artiklan nojalla määrää eri vanhuuseläkeiän miehille ja naisille, sallitut poikkeukset rajoittuvat sellaiseen erilaiseen kohteluun, joka on välttämättä ja objektiivisesti yhteydessä eläkeiän eroon (em. asia Thomas ym. ja asia C-137/94, Richardson, tuomio 19.10.1995, Kok. 1995, s. I-3407, 18 kohta). Jos sitä vastoin kansallisesta lainsäädännöstä on poistettu työntekijöiden eläkeiän ero, jäsenvaltio ei saa pitää voimassa eroa eläkkeen laskentatavassa (em. asia Van Cant, tuomion 13 kohta).

25 Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainituissa asioissa De Vriendt ym. antamansa tuomion 26 kohdassa, että direktiivin 7 artiklan 1 kohdan poikkeuksista ilmenee, että yhteisön lainsäätäjän tarkoituksena on ollut antaa jäsenvaltioille oikeus pitää väliaikaisesti voimassa eläkeasioissa naisille kuuluvat paremmat etuudet, jotta jäsenvaltiot voisivat muuttaa asteittain eläkejärjestelmiään tältä osin vaarantamatta näiden järjestelmien monimutkaista taloudellista tasapainoa, jonka merkityksestä yhteisön lainsäätäjä on hyvin tietoinen (asia C-9/91, Equal Opportunities Commission, tuomio 7.7.1992, Kok. 1992, s. I-4297, 15 kohta).

26 Tämän vuoksi yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainituissa asioissa De Vriendt ym. antamansa tuomion 27 kohdassa, että on määritettävä, liittyykö vanhuuseläkkeiden laskemistapaa koskeva erilainen kohtelu pääasian kaltaisessa tapauksessa välttämättä ja objektiivisesti sellaisten kansallisten säännösten voimassa pitämiseen, joissa vahvistetaan eläkeikä eri tavoin sukupuolen perusteella ja jotka näin ollen kuuluvat direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen poikkeusten soveltamisalaan.

27 Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin muistutti kyseisen tuomion 28 kohdassa, että, kuten edellä mainitussa asiassa Van Cant annetun tuomion 13 kohdasta ilmenee, sen tutkiminen, onko kansallisessa lainsäädännössä pidetty voimassa naispuolisten ja miespuolisten työntekijöiden eri eläkeiät, on tosiseikastoa koskeva kysymys, jonka ratkaiseminen kuuluu kansalliselle tuomioistuimelle.

28 Sen tapauksen osalta, että eläkeikien ero on pidetty voimassa, yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainituissa asioissa De Vriendt ym. antamansa tuomion 29 kohdassa, että vanhuuseläkeiän vahvistaminen määrää tosiasiallisesti sen ajan pituuden, jolloin etuuden saajat voivat osallistua eläkejärjestelmän rahoittamiseen.

29 Yhteisöjen tuomioistuin katsoi kyseisen tuomion 30 kohdassa, että jos eläkeikien ero on pidetty voimassa, sellainen eläkkeiden laskentatapaa koskeva erilainen kohtelu, joka johtuu pääasiassa kyseessä olevan kaltaisesta kansallisesta lainsäädännöstä, liittyy välttämättä ja objektiivisesti eläkeikien eroon.

30 Edellä tarkasteltujen seikkojen valossa ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava niin, että siinä kyseinen jäsenvaltio oikeutetaan laskemaan eläkkeen määrä eri tavoin työntekijän sukupuolesta riippuen, jos kansallisessa lainsäädännössä on pidetty voimassa eri eläkeikä miespuolisille ja naispuolisille työntekijöille.

Toinen ja kolmas ennakkoratkaisukysymys

31 Toista ja kolmatta kysymystä ei ole tarpeen ratkaista, koska ne on esitetty sillä varauksella, että ensimmäisen kysymykseen vastataan kieltävästi.

Oikeudenkäyntikulut

32 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Belgian hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Tribunal du travail de Bruxellesin 22.4.1996 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevissa kysymyksissä 19 päivänä joulukuuta 1978 annetun neuvoston direktiivin 79/7/ETY 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava niin, että siinä kyseinen jäsenvaltio oikeutetaan laskemaan eläkkeen määrä eri tavoin työntekijän sukupuolesta riippuen, jos kansallisessa lainsäädännössä on pidetty voimassa eri eläkeikä miespuolisille ja naispuolisille työntekijöille.

Kapteyn Mancini Murray

Ragnemalm Schintgen

Julistettiin Luxemburgissa 22 päivänä lokakuuta 1998.

R. Grass

kirjaaja

P. J. G. Kapteyn

kuudennen jaoston puheenjohtaja